

مقاله پژوهشی: الگوهای رفتاری گروه تکفیری - تروریستی داعش در حوزه

دفاعی - امنیتی ج.ا.ایران تا ۱۴۰۴

کازم سام دلیری^۱، محمد داوند^۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۰/۰۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۹/۱۰

چکیده

تهدیدات گروه‌های تروریستی - تکفیری پس از انقلاب اسلامی، یکی از موانع تحقق راهبردهای جمهوری اسلامی ایران مندرج در اسناد بالادستی (سند چشم‌انداز ۱۴۰۴) در محیط پیرامون است. لذا هدف اصلی این تحقیق، شناخت الگوهای رفتاری داعش در جهان اسلام تا ۱۴۰۴ در حوزه دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران است. یافته‌های این پژوهش بر مبنای روش تحلیلی - تجویزی و آینده‌پژوهی نشانگر آن است که ستیزه‌جویی داعش با راهبرد ایران در جهان اسلام (تقویت مقاومت اسلامی) ریشه در همپوشانی منافع داعش با منافع نظام سلطه دارد. توضیح آنکه این گروه تروریستی - تکفیری برخلاف تاریخچه، ایدئولوژی، اهداف و عملکرد خود در دو دوره قبل از تأسیس حکومت و در زمان حکومت‌داری اول اینکه، درصدد تشکیل «خلافت» و یا «دولت» نیست؛ دوم اینکه، به‌صورت روشمند در پی گسترش شبکه ترور در جهان اسلام است که در نهایت باعث مهار «اسلام سیاسی» و تقویت نظام سلطه می‌گردد. لذا در پرتو الگوهای رفتاری داعش، سناریوی ضعیف در ارتباط با اقدامات آن تا ۱۴۰۴ در محیط پیرامونی و دفاعی ایران: دولت‌سازی در عراق و سوریه به علت پویایی‌های داخلی و حمایت جبهه مقاومت از این دو کشور است. سناریوی ممکن: دولت‌سازی در افغانستان بر اساس شرایط ژئوپلیتیکی و میدانی این کشور است و در نهایت بررسی‌ها در ترسیم سناریوی محتمل نشان از آن دارد که داعش مهار ژئوپلیتیکی ایران به‌واسطه ترور و فشار به جبهه مقاومت را در دستور کار خود قرار می‌دهد.

کلیدواژه‌ها: ایران، داعش، مقاومت اسلامی، نظام سلطه، محیط پیرامونی، مهار ژئوپلیتیکی

۱. دانشیار دانشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی kazemsd-49@yahoo.com

۲. دانش‌آموخته دکتری روابط بین‌الملل - دانشگاه تربیت مدرس (نویسنده مسئول) - davand@modares.ac.ir

۱. مقدمه

«تروریسم» همواره یکی از مهم‌ترین تهدیدات امنیت ملی و مورد توجه اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران است. هم‌زمان با فعالیت گروه تروریستی - تکفیری داعش، اهمیت مخاطرات تروریسم تکفیری در حوزه پیرامونی جمهوری اسلامی ایران بیش از پیش هویدا شد.

این گروه تروریستی از ابتدای تأسیس، اقدامات مخرب عدیده‌ای را در محیط پیرامونی و حوزه دفاعی جمهوری اسلامی ایران به نمایش گذاشت و پس از آن بخش‌هایی از کشورهای اسلامی از جمله عراق، سوریه، افغانستان، لیبی، نیجریه و افغانستان را اشغال و ناامن نمود. داعش در دوره خاصی نفت را استخراج و در شبکه قاچاق بین‌المللی به فروش می‌رساند. این گروه افراطی، داعیه برپایی خلافت اسلامی را دارد و در عین حال به فتنه‌های مذهبی دامن می‌زند. داعش از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی بهترین بهره را در جهت اسلام‌هراسی برده و از این منظر با مهارت زیادی وحشت می‌آفریند؛ بنابراین ابعاد ضرورت انجام این پژوهش عبارت‌اند از:

(۱) بی‌توجهی به ژئوپلیتیک پرخطر کشور ممکن است باعث ورود بحران تروریسم (داعش) به داخل کشور شود؛

(۲) بی‌توجهی به ماهیت اهداف و عملکرد داعش باعث تضعیف جبهه مقاومت در حوزه دفاعی - امنیتی خواهد شد؛

(۳) بررسی اهداف چشم‌انداز ایران تا ۱۴۰۴، می‌تواند نشان‌دهنده ضدیت جمهوری اسلامی ایران با افکار و اعمال تروریستی باشد؛

(۴) پرداختن به الگوهای رفتاری داعش می‌تواند زیرساخت تصمیم‌گیری تصمیم‌سازان مربوطه در ارتباط با این گروه تروریستی را فراهم آورد. این در حالی است که تحلیل آینده تهدیدات گروه تروریستی - تکفیری داعش در حوزه دفاعی - امنیتی ایران، کمتر مورد علاقه دانشوران علوم اجتماعی بوده است. لذا نویسنده بر این باور است که در پیشینه و ادبیات موضوع، از بسیاری از ابعاد و اضلاع تهدیدات راهبردی داعش علیه

محیط پیرامونی و حوزه دفاعی جمهوری اسلامی ایران به شکلی روشمند غفلت شده است. به عنوان نمونه، در تحقیقات مزبور نقشی برای «جریان شناسی» گروه تروریستی- تکفیری داعش، «انقلاب اسلامی» و «نظام سلطه» در آینده تهدیدات آن علیه جمهوری اسلامی ایران ذکر نشده است.

جدول شماره (۱)- پیشینه موضوع

آثار	پژوهش	پژوهشگر	نتایج
علی و محافظه کار	برآمدن داعش در خاورمیانه: تحلیلی جامعه‌شناختانه (محافظه‌کار)	کسرایی و داوری مقدم (۱۳۹۴)	دیکتاتوری‌های منطقه غرب آسیا، رسانه‌ها و افکار پسااستعماری منجر به شکل‌گیری این گروه شده‌اند
	کالبدشکافی داعش (ماهیت، ساختار تشکیلاتی، راهبردها و پیامدها) (علی)	نجات (۱۳۹۵)	عوامل تأثیرگذار در شکل‌گیری داعش عبارت‌اند از: تحولات داخلی داعش، بحران سوریه، بازیگران منطقه‌ای و بازیگران بین‌المللی
تهدیدانگار و مقایسه‌ای	داعش و نگاه ایرانی به امنیت منطقه‌ای؛ در جست‌وجوی چهارچوبی تحلیلی	خانی (۱۳۹۷)	تهدیداتی از قبیل شیعه‌ستیزی، عوامانه نمودن جهاد، قدرت‌افکنی منطقه‌ای داعش و... امنیت ایران را با خطر مواجه می‌سازند
	پیوند فکری تکفیری‌های داعش با حکومت امویان	توکلی و کریمیان (۱۳۹۷)	داعش با حکومت اموی در مقوله باورها، سنت‌ها و عملکردها، شباهت عمیق‌تری دارد
آینده‌نگر	آینده گروهک‌های تکفیری و راهکارهای ثبات‌بخش دولت سوریه و عراق	سیف‌آبادی (۱۳۹۴)	الف. سناریوی مطلوب: نابودی نهایی تکفیریسم، ب. سناریوی محتمل: نابودی داعش، ج. سناریوی ممکن: تسخیر بغداد و بیروت.
	آینده پژوهی گروه‌های تکفیری و تأثیر آن‌ها بر منازعات منطقه‌ای در غرب آسیا	اخوان کاظمی و همکاران (۱۳۹۷)	الف) سناریوهای مطلوب: نابودی کامل گروه‌های تکفیری، ب) سناریوهای محتمل: خارج شدن گروه‌های تروریستی از داعیه‌داری حکومت، ج) سناریوی ممکن: تسخیر سرزمین‌های بیشتر.

منبع: طراحی توسط نویسنده

لذا هدف اصلی نویسنده در این تحقیق، معطوف به تصویر کشیدن الگوهای رفتاری گروه تروریستی - تکفیری داعش با توجه به سند بالادستی چشم‌انداز ۱۴۰۴، در محیط پیرامونی و حوزه دفاعی شده است. از همین رو سؤال اصلی نوشتار عبارت است از اینکه: الگوهای رفتاری گروه تروریستی - تکفیری داعش در جهان اسلام تا ۱۴۰۴ با تأکید بر اقدام در حوزه پیرامونی و دفاعی جمهوری اسلامی ایران کدامند؟

۲. مبانی نظری

۱-۲. تمهیدات نظری: نقد و بررسی مطالعات امنیتی در تحلیل تهدیدات داعش

در این بخش نویسنده سعی دارد با بررسی و نقد نظریه‌های امنیتی، «الگوی امنیت راهبردی» را طراحی کند تا ضمن تطبیق شرایط تهدیدات تروریستی - تکفیری داعش علیه جمهوری اسلامی ایران در محیط پیرامونی و حوزه دفاعی با یک الگوی بومی، از مطالعات امنیتی نیز استعانت جوید.

۱-۱-۲. نواقح گرای و تهدیدات داعش در حوزه دفاعی ج.ا.ا.

امنیت نئورئال ترکیبی از بسته امنیت ملی و امنیت بین‌المللی است (اقارب‌پرست و شجاعی، ۱۳۹۵: ۱۴۵). نواقح‌گرایی سرشت آنارشیک نظام بین‌المللی را نقطه عزیمت خود می‌داند. دولت‌ها برای اینکه از امنیت برخوردار شوند، باید همگی پیوسته آماده باشند تا زور را با زور پاسخ گویند (تریف و همکاران، ۱۳۸۳: ۱۲۸). این در حالی است که بوزان و ویوور معتقدند که جامعه باید مرجع اصلی امنیت باشد (یزدانی و خدابنده، ۱۳۹۰: ۱۷۰) این اتهامات با رشد فزاینده جهانی‌شدن و ظهور بازیگران فراملی و فروملی سرعت بیشتری گرفت (یزدان‌فام، ۱۳۹۱: ۷۳۲-۷۳۱). از این رو، نئورئالیسم از تحلیل تهدیدات غیر عینی مانند تهدیدات فرهنگی و اجتماعی داعش بازمی‌ماند و تأثیر تحلیل بنیان‌های تبارشناسانه نظام بین‌الملل بر تهدیدات منطقه‌ای و فرهنگی داعش علیه ایران را انکار می‌کند.

۲-۱-۲. مکتب کپنهاگ و تهدیدات داعش در حوزه دفاعی ج.ا.۱

مکتب کپنهاگ از منظر هستی‌شناسانه، دیدگاهی بینابینی به واقعیت، توجه به سطوح گوناگون فردی، اجتماعی، ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی، تأکید بر نقش کنشگری دولت در عین توجه به سایر بازیگران و تعامل و قوام‌بخشی متقابل ساختار و کارگزار دارد (سعیدآبادی و محروق، ۱۳۹۲: ۱۱۵). مکتب کپنهاگ بر سه انگاره اصلی متکی است: (۱) «امنیتی کردن»^۲، (۲) «بخش‌ها»^۳، (۳) «مجموعه‌های امنیتی»^۳ منطقه‌ای. امنیتی کردن، هسته امنیت سنتی را مورد تردید قرار داده و با سیاسی کردن یک مسئله، در پیوند است. بخش‌ها، ارجاعی به تمایز میان امنیت اجتماعی، نظامی، زیست‌محیطی، سیاسی و اقتصادی است و مفهوم مجموعه‌های امنیتی نیز به اهمیت سطح منطقه‌ای در تحلیل امنیت می‌پردازد (ابراهیمی، ۱۳۹۳: ۱۶-۱۵). این مکتب نقش قدرت‌های فرامنطقه‌ای در ترتیبات امنیتی منطقه‌ای داعش علیه ایران را نادیده می‌گیرد، تلقی آن از امنیت در برابر داعش «منفی» است و «بخش‌ها» برای کاربست تهدیدات داعش کارایی چندانی ندارند.

۲-۱-۳. مکتب پاریس و تهدیدات داعش در حوزه دفاعی ج.ا.۱

مکتب پاریس تأکید دارد که روابط بین‌الملل خودش را از نظریه سیاسی و جامعه‌شناسی سیاسی جدا ساخته است. امنیت را نمی‌توان تنها از منظر روابط بین‌الملل به مطالعه گذاشت (ابراهیمی، ۱۳۹۳: ۲۰-۱۸). تأسیس امنیت از یک سو وابسته به کاربرد زبان و از سوی دیگر مشروط به «بافت» [میدان] است. لذا رابطه کارگزار و بافت، رابطه‌ای یک‌سویه نیست و زبان به‌خودی‌خود، واقعیت را نمی‌سازد (فیروزآبادی و قریشی، ۱۳۹۱: ۲۶). از سویی، رابطه قدرت- دانش / امنیت بحث معرفت‌شناسی مکتب پاریس را شکل می‌دهد. پلیسی کردن عدم امنیت که با دانش متخصصین امنیت پیوند خورده است؛ حالتی از حکومتگری است که به ترسیم خطوط ترس و ناامنی در دو سطح فردی و جمعی

۱ Securitisation

۲ Sectors

۳ Security Complexes

می پردازد (ابراهیمی، ۱۳۹۳: ۱۹). این مکتب نیز دچار نقصان نظری (مشخص نبودن مصادیق تهدیدات داعش)، نقصان هستی شناسانه (به درستی مشخص نمی کند که امنیت جامعه چیست؟) و نقصان معرفت شناسانه (مبحث دانش - قدرت کارایی چندانی در تحلیل تهدیدات داعش علیه ایران ندارد) است.

۴-۱-۲. نظریه بومی امنیت (اسلامی - ایرانی)

به گفته افتخاری و صدقی «امنیت در گفتمان شریعت مدار در چهارچوب قدسی و نه مادی انگاری فهم، تحلیل و مدیریت می شود و مخالف بلامنازعه عقل است». علوم امنیتی توحیدی برای تهدیدهایی که متوجه بقای ابدی انسان می شود چاره جویی می کند و این گفتمان تهدیدهای دنیوی و اخروی را با هم می بیند (افتخاری و صدقی، ۱۳۹۵: ۸). حمزه پور روش شناسی مطالعات امنیتی اسلامی و ایرانی را مبتنی بر این مراحل تلقی می کند: الف) مشخص کردن مسائل علوم امنیتی و موضع شناسی علوم امنیتی با قابلیت تطبیق یا مصداق یابی؛ ب) کشف موضوعات امنیتی از طریق عقل و اجماع شهرت های متقدمان، سیره های عقلا از طریق تحقیق در انواع اکتشاف های ممکن از متون دینی از سوی علما و اندیشمندان اسلامی در حوزه امنیت؛ د) سازمان دهی، مقایسه و سنجش مجموعه های مطالعات امنیتی با یکدیگر، استنتاج و تشکیل صورت قیاس منطقی از موضوعات امنیتی با مساعدت عقل و تجربه خاص و ... (حمزه پور، ۱۳۹۳: ۸۱-۸۰). لذا، نویسنده معتقد است که با استفاده از فرانظریه نظریه اسلامی - ایرانی امنیت و در قالب الگوی امنیت راهبردی می توان تهدیدات داعش در محیط پیرامونی و حوزه دفاعی جمهوری اسلامی ایران را به تصویر کشید. استفاده از نظریه هندسه قدرت مقاومت اسلامی در تهدیدات راهبردی داعش؛ طراحی الگوی «امنیت راهبردی» با توجه به نقد نظریه های غربی و در نظر داشتن شرایط محیطی و مبنا قرار دادن نظر کارشناسان بومی، از مواردی هستند که با توجه به آن ها می توان تهدیدات داعش در حوزه دفاعی را تحلیل نمود.

۳. تمهیدات مفهومی: الگوی امنیت راهبردی

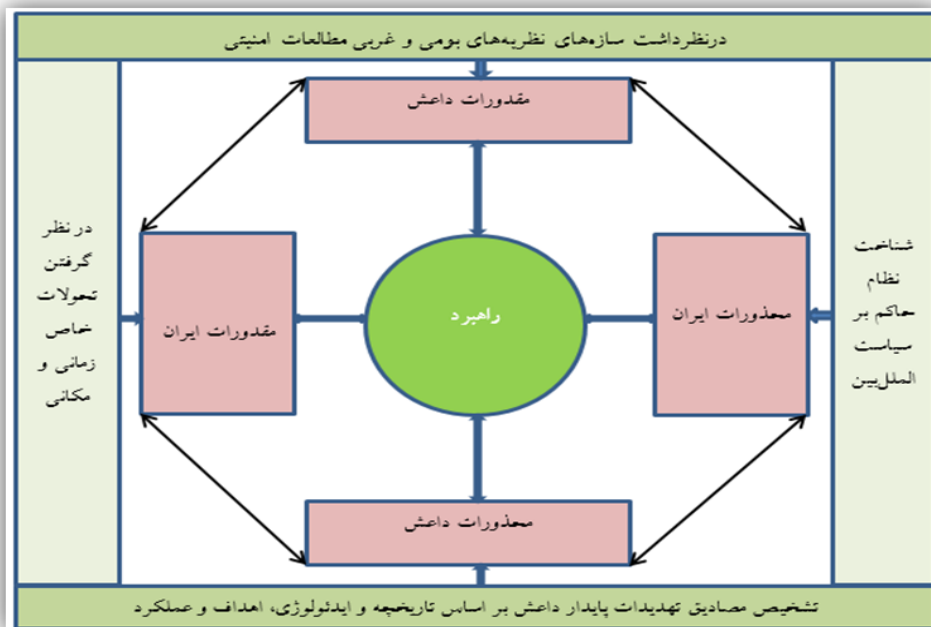
«امنیت راهبردی» به مثابه یک الگو اولین بار به واسطه کالوی ماکینن در روابط بین الملل در کالج دفاع ملی فنلاند، مطرح گردید. ماکینن تأکید دارد مفهوم امنیت راهبردی تلاشی برای تعدیل پیچیدگی‌های ابعاد چندبعدی حوادث [یا به عبارتی بهتر تهدیدات] است که ریشه در مطالعات نظری دارد. امنیت راهبردی یک مفهوم با متغیرهای عمودی (حاکمیتی) و افقی (غیر حاکمیتی) است. پیچیدگی‌های تغییرات محیطی بر توازن موضوعات و دغدغه‌های مربوطه تأثیر می‌گذارد؛ بنابراین، حفظ تعادل اصلی‌ترین چالش امنیت راهبردی در تمام سطوح یک سازمان است (Mäkinen, 2005). شلدون گریوز اشاره دارد «امنیت راهبردی» واژه‌ای است که در بخش‌های متفاوت امنیتی جهانی مطابق با شرایط زمانی و مکانی مختلف به کار می‌رود. [لذا می‌توان از آن در مبحث علوم سیاسی، روابط بین‌الملل و علوم راهبردی و امنیتی استفاده نمود] (Greaves, 2008:14).

نویسنده برای الگوی امنیت راهبردی، اصول، منابع و کارکردهایی را مشخص می‌کند. منظور از اصول، قاعده‌هایی است که عدول از آن‌ها در هر شکل، عدول از مرزهای الگوی امنیت راهبردی است. از طرفی، منابع و کارکردهای الگوی امنیت راهبردی مختص به این پژوهش است و تعریفی را در برمی‌گیرد که مقتضیات نظری و عملی تحقیق به آن دامن می‌زند. از این حیث منابع الگوی امنیت راهبردی، آبخورهای هستند که مرزها و شبکه الگوی امنیت راهبردی در ارتباط با تهدیدات داعش علیه ایران را مشخص می‌نمایند و در نهایت کارکردهای الگوی امنیت راهبردی، به سامان‌دهی منابع و ساختارمندی آن‌ها در جهت هدف اصلی تحقیق می‌پردازند.

از این حیث، اصول الگوی امنیت راهبردی عبارت‌اند از: (۱) در نظر داشت مباحث نظری و فرائض غربی و بومی و تطبیق آن‌ها با تهدیدات داعش، (۲) در نظر داشت مسائل و دغدغه‌های کلان و خرد، (۳) شناسایی دغدغه و معضل بر اساس شرایط مکانی و زمانی، (۴)

فرا رفتن از اصول اثبات‌گرایی؛ ۵) ارائه راهبرد برای جلوگیری از تنش و حفظ تعادل. مهم‌ترین منابع الگوی امنیت راهبردی شامل چهار مؤلفه هستند: ۱) چرایی و ریشه‌یابی تهدیدات داعش علیه ایران در حوزه دفاعی، ۲) تشخیص مصادیق تهدیدات داعش علیه جمهوری اسلامی ایران، ۳) پیش‌بینی وضعیت آینده تهدیدات داعش در حوزه دفاعی ج.ا.ا. ۴) تطابق یافته‌های پیشینه پژوهش و نظر کارشناسان با استفاده از تجزیه و تحلیل داده‌های آماری.

کارکردهای الگوی امنیت راهبردی، به سامان‌دهی منابع و ساختارمندی آن‌ها در جهت هدف اصلی تحقیق می‌پردازند. کارکرد الگوی امنیت راهبردی ضمن در نظر داشتن محذورات و مقذورات داعش و کشور به منظور ارائه راهبرد جهت کاهش تهدیدات داعش، بر اساس مطالعات نظری است. لذا هدف الگوی امنیت راهبردی، ارائه راهکار به منظور تأمین امنیت پایدار منطقه‌ای است.

نگاره شماره (۱) - تهدیدات داعش در الگوی امنیت راهبردی

منبع: طراحی توسط نویسنده

۴. منابع الگوی امنیت راهبردی در تحلیل تهدیدات داعش تا ۱۴۰۴

منابع الگوی امنیت راهبردی در نوشتار حاضر چهار وجه زیر را در برمی گیرد.

۴-۱. چرایی و ریشه‌یابی تهدیدات داعش علیه ایران در حوزه دفاعی

برخی از تحلیلگران با نگاهی واقع‌گرایانه به سیاست بین‌الملل، گزینه انتخابی ایران را سلطه و اجبار می‌دانند که به واسطه به‌کارگیری قدرت و بازدارندگی نظامی است (نیاکویی و عسگریان، ۱۳۹۴: ۸۲)؛ اما نویسندگان قدرت جمهوری اسلامی ایران را تک‌بعدی نمی‌دانند و قائل به سه نوع قدرت و نفوذ برای جمهوری اسلامی که نشأت گرفته از انقلاب اسلامی است، می‌باشد. این مسئله به‌طور کامل با اهداف و عملکرد داعش در حوزه جهان اسلام در تضاد است و این گروه تروریستی- تکفیری در پی مهار اضلاع قدرت ایران در غرب آسیا است.

نسل اول قدرت در قالب رئالیسم ارائه شد. در نوع رئالیستی روابط خاص قدرت، عموماً بین سوژه و ابژه، رابطه فوری، محسوس و سازنده برقرار است (Berenskoetter, ۲۰۰۷: ۱-۱۰). منظور از مبانی مادی قدرت انقلاب اسلامی، تأثیر جهت‌گیری‌های عملی سیاست خارجی ایران بر گفتمان مقاومت در منطقه غرب آسیا است. محور مقاومت در غرب آسیا با حضور تهران، دمشق، حزب‌الله و حماس، دفاع از آرمان فلسطین و مقابله با نظام سلطه (نومحافظه‌کاری) و افراط‌گرایی اسلامی تروریسم را در دستور کار خود داشته‌اند (آدمی و کشاورز مقدم، ۱۳۹۴: ۱۹-۷). همچنین مبارزه ایران با گروه‌های تروریستی حوزه جهان اسلام مانند داعش و جبهه‌النصره بعد از ۲۰۱۱ م در زمره قدرت مادی انقلاب اسلامی محسوب می‌گردد.

نسل دوم قدرت را لیبرال‌ها ارائه کردند. لیبرالیسم، رژیم‌های بین‌المللی را بدیلی برای شناخت دیگر منابع قدرت همچون قدرت نرم معرفی نمودند (Berenskoetter, 2007:1-10). با توجه به اهداف و اصول انقلاب اسلامی، جهت‌گیری بنیادی ایران عدم تعهد به نظام

سلطه (نومحافظه کاری) و درعین حال، تلاش جهت تشکیل ائتلاف و اتحاد علیه این نظام و هر نوع سلطه‌گری و سلطه‌پذیری است (حافظ‌نیا و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۷-۹). ائتلاف ایران با روسیه برای مبارزه با تروریسم داعش یکی از جلوه‌های قدرت نهادی جمهوری اسلامی ایران است.

نسل سوم برای قدرت عامل خاصی مشخص نمی‌کند و قدرت را فرایندی تعریف می‌کند که در تاروپود روابط اجتماعی عنصر رضایت را بازتولید می‌کند (Berenskoetter, 2007: 10-23). در نوع غیرمستقیم قدرت، رابطه بین سوژه و ابژه با واسطه، با فاصله زمانی و اجتماعی است. بر این اساس، قدرت مولد ویژگی‌اش برساخته شدن غیرمستقیم روابط اجتماعی سوژه‌ها در نظام معنا و نمودهاست (Barnett and Duvall, 2005: 69). گسترش هنجار مقاومت در غرب آسیا یکی از تأثیرات انقلاب اسلامی است (پوستین‌چی و متقی، ۱۳۹۰: ۱۰۴). انقلاب اسلامی با تبیین اینکه «اسلام راه‌حل و جهاد وسیله اصلی است» به مبارزات مردم فلسطین و انتفاضه آنان جنبه‌ای فراملی بخشید و مبارزه با رژیم صهیونیستی (نوروزی، ۱۳۹۱: ۴۹) و افراط‌گرایی اسلامی (مبارزه با داعش) را جنبه جهانی بخشیده است.

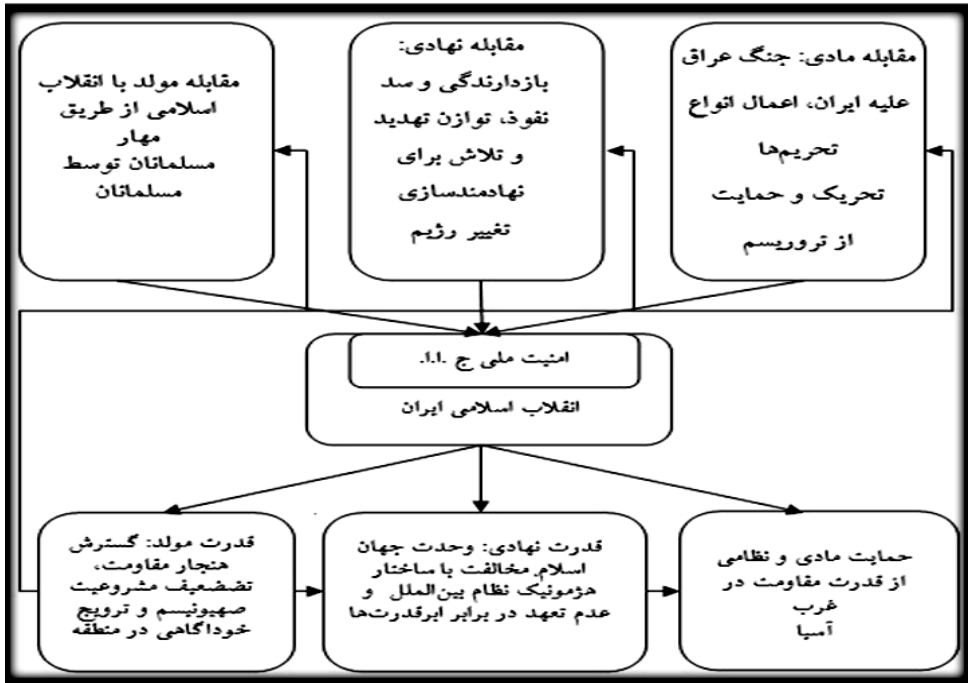
در ارتباط با ریشه‌های تهدیدات داعش محقق اعتقاد دارد به دلیل تنگاتنگی و همپوشانی منافع نظام بین‌الملل با گروه داعش، این گروه تروریستی از خرده‌نظام‌های تابعه ساختار سیاست بین‌الملل و تهدیدات آن منبعت از همین ساختار و علیه امنیت جمهوری اسلامی ایران است. دلیل اصلی این گزاره را باید در شباهت تهدیدات نظام بین‌الملل با تهدیدات داعش (مادی، نهادی و ایدئولوژیک) جست‌وجو نمود. ساختار سیاسی بین‌المللی همواره تهدیدات عدیده‌ای را علیه ایران به منصفه ظهور گذاشته است. نظام بین‌الملل در مقابل قدرت مادی جمهوری اسلامی ایران واکنش‌های پرخطری از جمله جنگ تحمیلی عراق علیه ایران، اعمال انواع مختلف تحریم‌ها، بلوکه کردن تمامی دارایی‌های بانک مرکزی و دولت ایران در ایالات متحده، جلوگیری از فعالیت‌های صلح‌آمیز هسته‌ای ایران و حمایت از افراط‌گرایی سنی و تروریسم در منطقه را اعمال

۱. دستاوردها در سیاست بین‌الملل زمانی نمود پیدا می‌کنند که انواع قدرت پایه دستاوردهای قدرت شوند.

نموده است.

در مقابل قدرت نهادی جمهوری اسلامی ایران، نظام بین‌الملل به‌منظور فشار بر ایران و تطبیق سیاست‌های این کشور با قواعد مورد نظر خود، از راهبردهای مختلفی استفاده می‌کند که عبارت‌اند از: ۱- بازدارندگی و سد نفوذ، ۲- توازن تهدید، ۳- تغییر رژیم، ۴- درگیر ساختن ایران در جنگ مستقیم یا نیابتی، ۵- تحریم (موسوی شفائی و شاپوری، ۱۳۹۰) و در نهایت در برابر قدرت مولد انقلاب ایران، نظام بین‌المللی (به‌طور عمده دولت‌های غربی) نیز واکنش نشان داده‌اند. اسپوزیتو و پیسکاتوری می‌نویسند: غرب از طریق تقسیم جسورانه مسلمانان به «مسلمان خوب» کسانی که اهداف مورد تأیید غرب را دنبال می‌کنند و «مسلمانان بد»، خود را در معرض اتهام به دخالت در امور مسلمانان قرار داده است و این حربه دقیقاً مصداق بارز سیاست مهار جدید مبتنی بر مهار مسلمانان توسط مسلمانان است (موسوی شفائی و شاپوری، ۱۳۹۰: ۱۷۶). در نگاره زیر، نویسنده مقابله نظام نومحافظه‌کاری در برابر ابعاد قدرت و نفوذ انقلاب اسلامی را به تصویر کشیده است.

نگاره شماره (۲) - مقابله نظام سلطه با ابعاد قدرت انقلاب اسلامی

منبع: طراحی توسط نویسنده

۲-۴. تشخیص مصادیق تهدیدات داعش علیه جمهوری اسلامی ایران

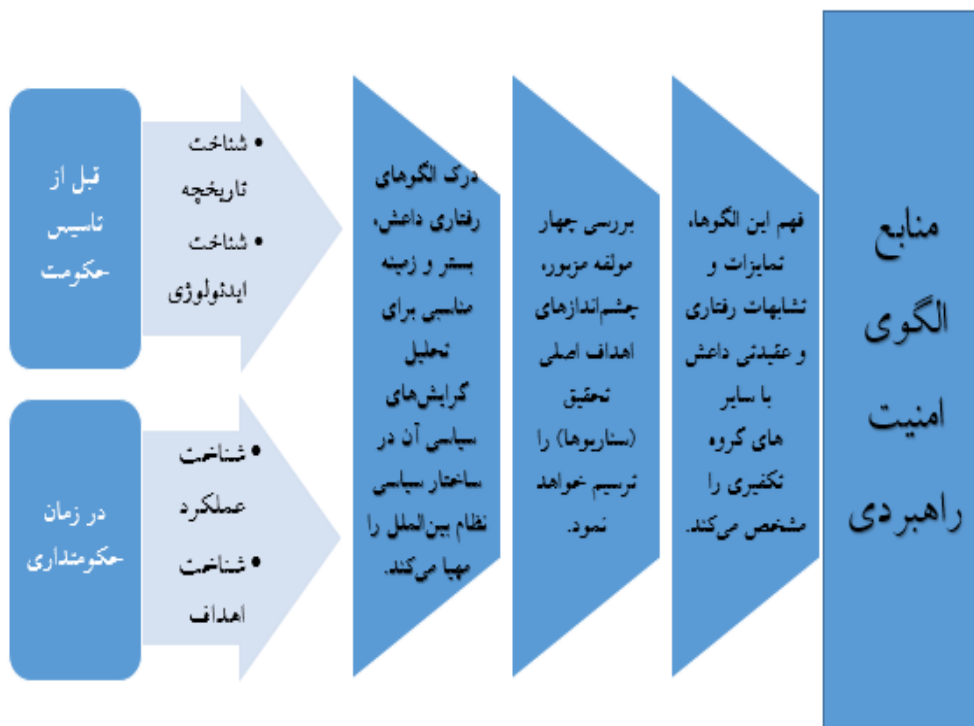
نویسنده در قالب بافتار تحقیق، تهدیدات تروریستی - تکفیری داعش از ابتدای تأسیس تاکنون را در انواع مادی، نهادی و ایدئولوژیک شناسایی و تبیین نموده است.

جدول شماره (۳) - تهدیدات داعش علیه ج.ا.ا در محیط پیرامونی

تهدیدات مادی		
ایدئولوژیک	نهادی	مادی
تصویرسازی مخدوش گفتمانی از اسلام سیاسی	دولت‌سازی	احتمال نزدیکی داعش به مرزهای ایران
ترویج سلفیسم	تضعیف جبهه مقاومت	افزایش هزینه‌های نظامی ایران
اسلام‌هراسی	تضعیف راهبردی روسیه	فرصت یابی برای جریان‌های تجزیه طلب مسلح
شیعه‌ستیزی	حضور ائتلاف غیر متحد به بهانه	اختلال در فروش نفت

	مبارزه با داعش	
شیعه‌هراسی	افزایش توان راهبردی رژیم صهیونیستی	گسترش ناامنی و تروریسم
	کسست بین ایران و بدنه مقاومت	کاهش توان تجاری ایران در کشورهای متحد
رضایی و موسوی جشنی، ۱۳۹۶	قائم‌پناه و خان‌محمدی، ۱۳۹۴	ذوالفقاری و عمرانانی ۱۳۹۶ و بصیری و همکاران، ۱۳۹۶
طراحی توسط نویسنده		

۳-۴. آینده تهدیدات داعش در حوزه دفاعی ج.ا.ایران بر اساس جریان‌شناسی داعش از منظر الگو، ترسیم وضعیت‌های آینده داعش در گرو شناخت تاریخچه، ایدئولوژی (قبل از تأسیس حکومت)، شناخت عملکرد و اهداف (در زمان حکومت‌داری) آن است.

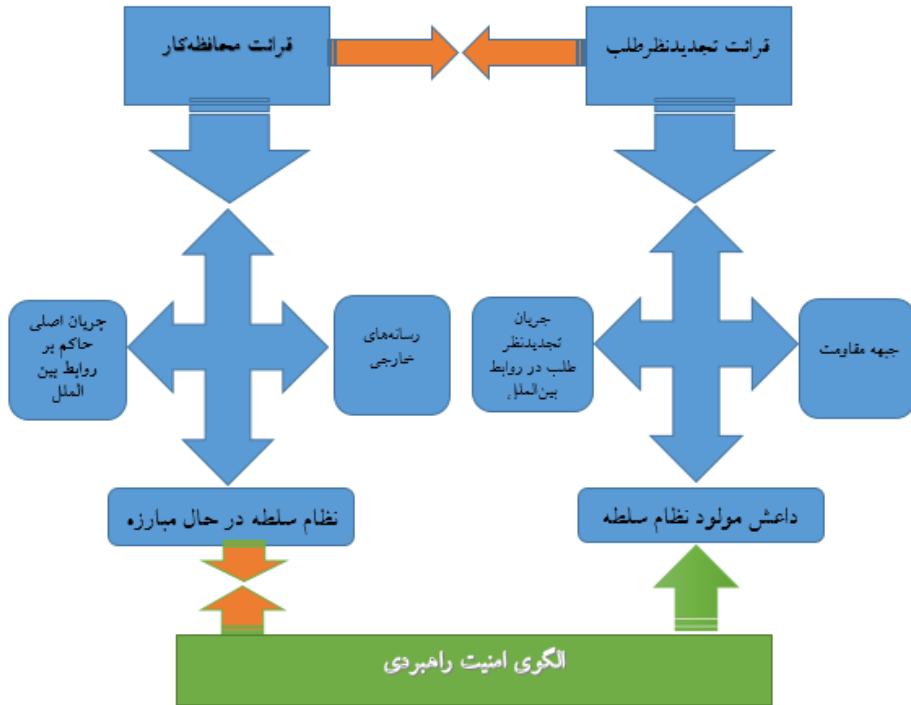

نگاره شماره (۳) - نقش منابع الگو در جریان‌شناسی داعش

منبع: طراحی توسط نویسنده

۱-۳-۴. الگوی رفتاری داعش قبل از تاسیس حکومت

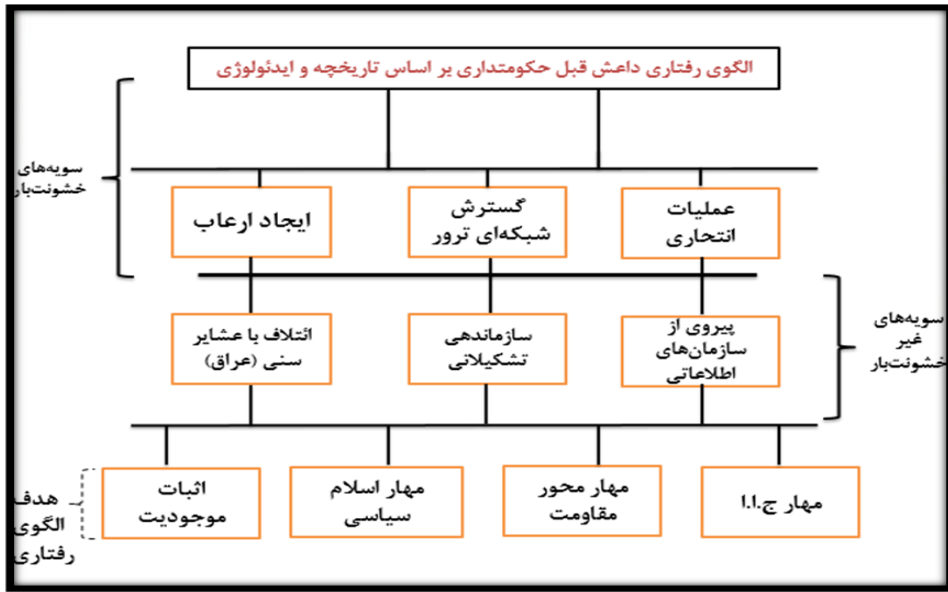
قرائت رسمی محققان علوم سیاسی و راهبردی از برخی از حقایق شکل‌گیری داعش چشم می‌پوشند که نویسنده ادبیات این جریان را محافظه‌کارانه تلقی می‌نماید. در این ادبیات، تحولات گروه‌های تروریستی اعم از سلفسیم و نوسلفسیم داعش ناشی از فرایندهای درونی جهان اسلام است و غرب و نظام حاکم بر سیاست بین‌الملل، نقشی در پیدایش، تثبیت و ترویج گروه‌های تروریستی ندارند. در مقابل ادبیات محافظه‌کارانه تاریخچه داعش، برخی (از جمله نویسنده) بر این اعتقادند گروه تروریستی - تکفیری داعش، مولود راهبرد نظام سلطه در غرب آسیا (آذین و سیف‌زاده، ۱۳۹۴) به شکل مستقیم و کنترل‌شده (توسط نظام سلطه و کشورهای هم‌سو با آن در منطقه) است.

نگاره شماره (۴) - جایگاه تاریخچه داعش در الگوی امنیت راهبردی

منبع: طراحی توسط نویسنده

همچنین، الگوی رفتاری تکفیری - تروریستی نشان می‌دهد: داعش از سویی وهابی است و از سوی دیگر به شدت افراطی است. در واقع، داعش بازگرداندن وهابیت محافظه‌کار سعودی به همان مسیر خشن و افراطی قدیمی است؛ ایدئولوژی آن‌ها وهابیت تجدید حیات یافته می‌باشد. تأکید بر احیای خلافت و استقرار آن در جهان اسلام، استفاده از تکفیر در حد گسترده و اعلام جهاد علیه سایر مسلمانان، ویژگی بارز ایدئولوژی این گروه است (بخشی و همکاران، ۱۳۹۲). لذا الگوی رفتاری داعش در جهت منافع نظام سلطه و مهار محور مقاومت در جهان اسلام است. در ذیل نگاره زیر الگوی رفتاری داعش قبل از تأسیس حکومت بر اساس تاریخچه و ایدئولوژی آن ترسیم شده است.

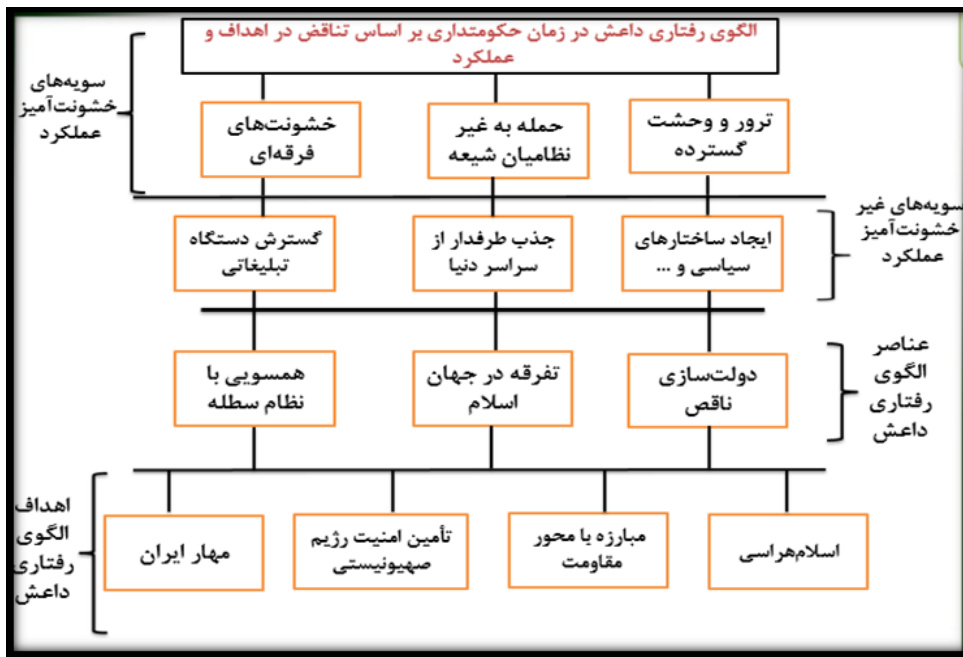
نگاره شماره (۵) - الگوی رفتاری داعش قبل از حکومت‌داری

منبع: طراحی نویسنده

۲-۲-۴. الگوی رفتاری داعش در سرزمین‌های تحت اشغال (حکومت‌داری)

مهم‌ترین اهدافی که انگیزه داعش برای اقدامات مختلف در حوزه جهان اسلام را تشکیل می‌دهد، مشکلاتی است که به زعم داعشیان گریبانگیر مسلمانان شده است. اهداف داعش، دغدغه‌های اقتصادی نیست، بلکه در ظاهر مشکلات عقیدتی و ایدئولوژیک در این امر بسیار اهمیت دارند. اهدافی از قبیل از بین بردن بحران خلافت در جهان اسلام (محمودی، ۱۳۹۵: ۱۸۲)، اجرای شریعت در جهان اسلام (تاجیک و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۶۴)، بدعت‌زدایی از جهان اسلام (شاهقلیان و رستمی، ۱۳۹۵: ۱۴۴)؛ و نزدیکی جهان اسلام به فریضه واجب جهاد (سعادت و جهانگیری، ۱۳۹۶: ۱۱۰-۹۳). نقطه عطف تناقض اساسی اهداف داعش با عملکرد آن، با تحلیل عناصر الگوی رفتاری داعش در زمان حکومت‌داری مشخص می‌گردد. نویسنده این عناصر را به شمول دولت‌سازی ناقص، ترور و تفرقه در جهان اسلام و هم‌سویی با راهبردهای نظام سلطه، ارزیابی می‌کند. داعش صاحب ارتش بود که از جنگجویان آموزش‌دیده که دائماً با نیروهای تازه‌نفس

تجهیز می‌شود، تشکیل می‌شد و دارای یک دستگاه تبلیغاتی تأثیرگذار که به‌خوبی از امکانات شبکه‌های جهانی بهره‌برداری می‌کرد؛ اما مهم‌ترین عنصری که در دولت‌سازی به داعش کمک فراوانی نمود، خشونت و ترور و تکفیر بود. استفاده از تکفیر، خشونت و ترور برای دولت‌سازی در دنیای امروزی حاکی از آن است که هدف اصلی داعش برخلاف ادعای خود، دولت‌سازی و احیای خلافت در جهان اسلام نیست؛ چراکه سران داعش به‌خوبی آگاه هستند که دولت‌سازی با تکفیر و ترور با مقتضیات جهان اسلام سازگاری ندارد.

نگاره شماره (۶)- الگوی رفتاری داعش در زمان حکومت‌داری

منبع: طراحی توسط نویسنده

بنابراین از منظر الگوی امنیت راهبردی، سه وضعیت برای آینده اقدامات داعش در حوزه دفاعی- امنیتی ایران متصور است که نمایه آن‌ها در جدول زیر آورده شده است.

جدول شماره (۴) - آینده اقدامات داعش در حوزه دفاعی - امنیتی ج.ا. بر اساس منابع الگو
(پیشرانها و بسترها)

سه وضعیت برای آینده اقدامات داعش در حوزه دفاعی - امنیتی	وضعیت ضعیف: دولت سازی در عراق و سوریه	وضعیت ممکن: دولت سازی افغانستان	وضعیت محتمل: فشار به جبهه مقاومت
	پیشران: میزان حمایت جامعه. بستر: عدم مشروعیت ترور	پیشران: نداشتن پایگاه اجتماعی در مقابل حضور نظامی. بستر: عدم مشروعیت ترور در مقابل حمایت نظام سلطه از داعش	پیشران: ترور و ارعاب. بستر: مبارزه با هندسه قدرت مقاومت اسلامی
	پیشران: عملکرد جبهه مقاومت. بستر: هندسه قدرت محور مقاومت	پیشران: ایدئولوژی ناهمگون با جامعه در مقابل بی ثباتی سیاسی. بستر: عدم مشروعیت ترور در مقابل واقعیت ثبات سیاسی افغانستان	پیشران: ترور و ارعاب. بستر: مبارزه با هندسه قدرت مقاومت اسلامی
	پیشران: عملکرد روسیه. بستر: تجدید نظر طلبی	پیشران: نداشتن سابقه تاریخی در مقابل همکاری با سایر گروه های تروریستی. بستر: عدم مشروعیت ترور در مقابل مهار اسلام به واسطه اسلام افراطی	پیشران: ترور و ارعاب. بستر: مبارزه با هندسه قدرت مقاومت اسلامی

۵. روش شناسی

آینده پژوهی مطالعه نظام مند، کشف، ابداع، ارائه، آزمون و ارزیابی آینده های ممکن، متحمل و مطلوب است (قاعدی و گلشنی، ۱۳۹۴: ۵-۴). پژوهش در حوزه آینده به شیوه ای فزاینده، تصمیم ها و سیاست های عمومی را متأثر ساخته است (Inayatullah, 2013: 1-15). در سیر تحول و تطور آینده پژوهی سه دوره قابل تمایز است: دوره نخست که تا دهه ۱۹۸۰ م رسم بود که از رویکرد پیش بینی بر اساس روش های فنی و کمی استفاده می شد. در دوره دوم یعنی از دهه ۸۰ م به بعد رویکرد آینده نگاری مبنی بر روش های کیفی و غیر مهندسی مد نظر بود؛ اما در دوره سوم یعنی چندساله اخیر به رویکرد آینده های متعارض و ارزیابی نقش کنشگران بر اساس روش های نرم (روش های کیفی و تحلیلی)

در کنار روش‌های کمی و مهندسی تأکید می‌گردد. لذا روش‌های آینده‌پژوهی بر مبنای تکنیک‌های به کار رفته به دو گروه کمی و کیفی تقسیم می‌شوند (علی‌پور و قیطاسی، ۱۳۹۴: ۲۳۴). با این اوصاف، روش تحقیق در این پژوهش اول اینکه: تحلیلی- تجویزی است؛ چراکه اول اینکه، همه مراحل تحقیق از مجرای الگوی امنیت راهبردی انجام و در نهایت منجر به ارائه راهبرد برای کاهش تهدیدات گروه تروریستی- تکفیری داعش خواهد شد و دوم اینکه، آینده‌پژوهی از نوع تحلیل تأثیر روند و سناریونویسی می‌باشد. برای انجام این روش که کاربرد آن در منابع الگوی امنیت راهبردی است، دو مرحله اصلی باید طی شود: در مرحله اول با استفاده از داده‌های موجود درباره موضوع مورد مطالعه باید یک برون‌یابی انجام داد تا به یک پیش‌بینی اولیه دست پیدا کنیم. سپس با استفاده از نظر خبرگان رویدادهایی که در آینده احتمال وقوع دارند، شناسایی می‌شود و با اعمال تأثیر آن بر روی پیش‌بینی انجام‌گرفته اولیه، به نتایج دقیق‌تری دست پیدا کرده و مبادرت به نوشتن سناریو می‌کنیم (عباسی و همکاران، ۱۳۹۳).

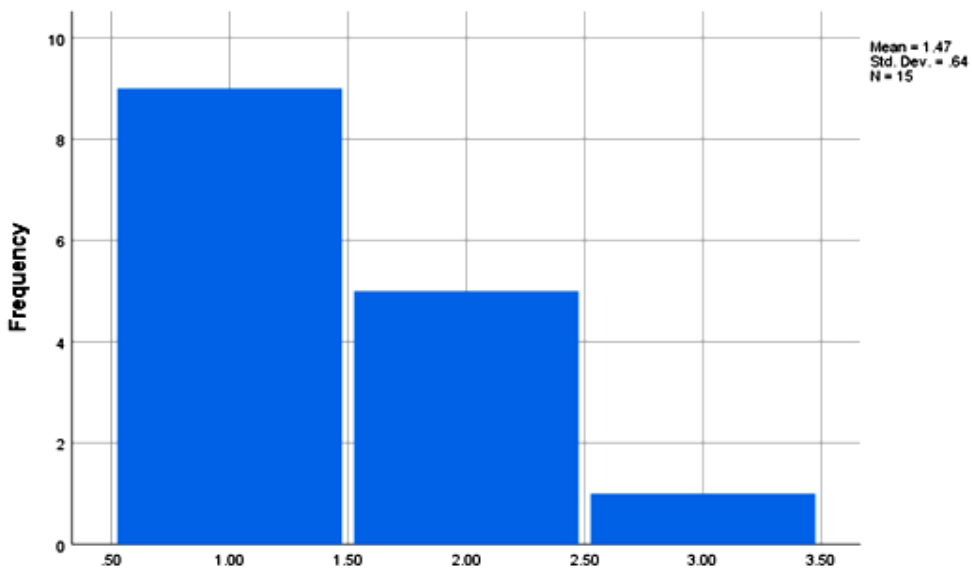
جدول شماره (۵) - روش تحقیق و مزایای آن

هدف تحقیق: شناخت الگوهای رفتاری گروه تروریستی- تکفیری داعش در جهان اسلام تا ۱۴۰۴ با تأکید بر حوزه پیرامونی و دفاعی جمهوری اسلامی ایران	
نوع تحقیق: توسعه‌ای و کاربردی	
توجه به وضعیت‌های آینده داعش در ارتباط با ایران، عنایت به تاریخچه داعش و نظم نظری این مقولات	
روش تحقیق: تحلیلی- تجویزی و آینده‌پژوهی (تحلیل تأثیر روند و سناریونویسی)	
تحلیل	- تاریخچه و ریشه‌های شکل‌گیری داعش (منابع الگو) - جرایم، ریشه‌ها و چیرستی تهدیدات داعش (منابع الگو) - اهداف و عملکرد داعش در حوزه ژئوپلیتیکی جهان اسلام (منابع الگو)
تحلیل	- الگوی رفتاری در زمان پس از حکومت‌داری داعش در قالب سه سناریوی ضعیف، ممکن و محتمل (منابع الگو)
تجویز	ارائه الگوی امنیت راهبردی در ارتباط با کاهش تهدیدات داعش در محیط پیرامونی ج.ا.ایران در جهان اسلام (کارکرد الگو)
مزایای روش تحقیق: تحلیل گستره فراگیر تهدیدات داعش در محیط پیرامونی ج.ا.ایران در جهان اسلام قابلیت دسته‌بندی الگوهای رفتاری داعش و آینده‌پژوهی نسبی آن بر اساس تاریخچه، ایدئولوژی، اهداف و عملکرد این گروه تروریستی- تکفیری.	
منبع: طراحی توسط نویسنده	

۶. یافته‌های تحقیق

۱-۶. سناریوی ضعیف: دولت‌سازی در عراق تا ۱۴۰۴

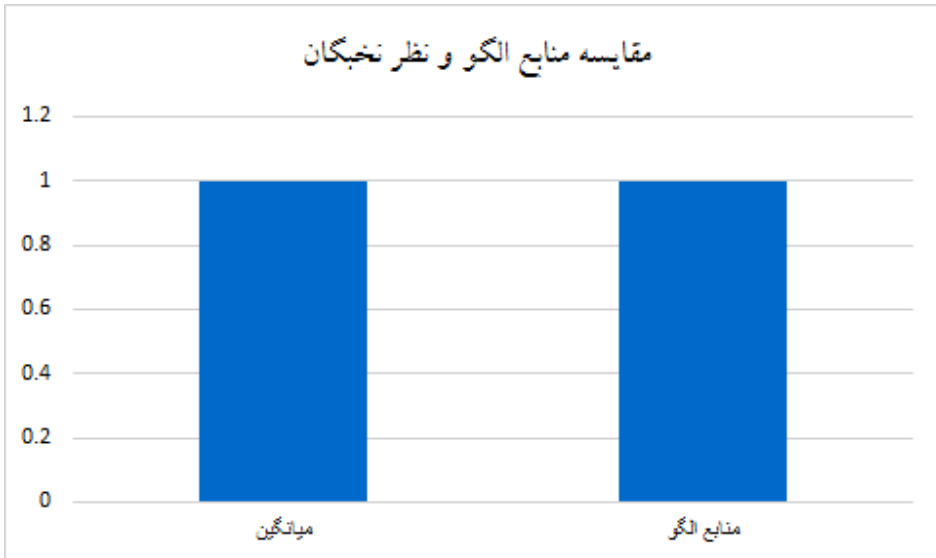
نویسنده برای فهم احتمال وقوع دولت‌سازی داعش در عراق، بر اساس منابع الگوی امنیت راهبردی سه پیشران را در نظر گرفته: (۱) میزان حمایت جامعه عراق از داعش تا ۱۴۰۴؛ (به ترتیب کم، متوسط، زیاد)، (۲) میزان حمایت جبهه مقاومت از عراق تا ۱۴۰۴؛ (به ترتیب کم، متوسط، زیاد) و (۳) میزان حمایت روسیه از عراق تا ۱۴۰۴؛ (به ترتیب کم، متوسط، زیاد).

نمودار شماره (۱) - احتمال دولت‌سازی داعش در عراق تا ۱۴۰۴ از دید نخبگان

منبع: طراحی توسط نویسنده

اکثریت کارشناسان احتمال دولت‌سازی داعش در عراق تا ۱۴۰۴ را ضعیف (کم) توصیف نموده‌اند. منابع الگوی امنیت راهبردی هم، احتمال وقوع چنین امری را کم تحلیل نموده است.

نمودار شماره (۲)- تحلیل تأثیر روند احتمال دولت‌سازی داعش در عراق تا ۱۴۰۴ از دید نخبگان و

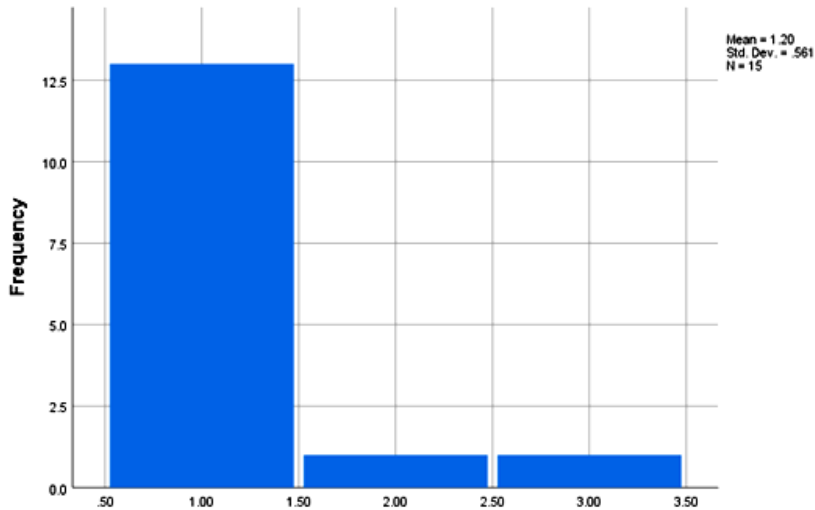
منابع الگو

منبع: طراحی توسط نویسنده

مقایسه خروجی منابع الگوی امنیت راهبردی و نظر نخبگان در ارتباط با دولت‌سازی داعش را در عراق تا ۱۴۰۴ در قالب سناریوی ضعیف نشان می‌دهد: به دلیل عدم حمایت جامعه عراق از گروه تروریستی- تکفیری داعش، به دلیل حمایت و پشتیبانی جبهه مقاومت از عراق در برابر داعش و به دلیل حمایت و پشتیبانی روسیه از عراق در برابر داعش، احتمال دولت‌سازی داعش در عراق (محیط پیرامونی و حوزه دفاعی ایران) ضعیف است.

۲-۶. سناریوی ضعیف: دولت‌سازی در سوریه تا ۱۴۰۴

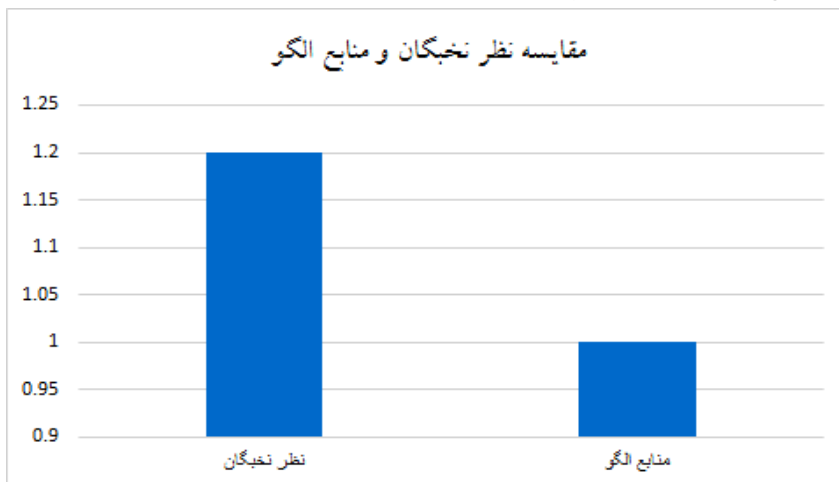
نویسنده برای فهم احتمال وقوع دولت‌سازی داعش در سوریه بر اساس منابع الگوی امنیت راهبردی سه پیشران را در نظر گرفته: (۱) میزان حمایت جامعه سوریه از داعش تا ۱۴۰۴؛ (به ترتیب کم، متوسط، زیاد)، (۲) میزان حمایت جبهه مقاومت از سوریه تا ۱۴۰؛ (به ترتیب کم، متوسط، زیاد)، (۳) میزان حمایت روسیه از سوریه تا ۱۴۰۴؛ (به ترتیب کم، متوسط، زیاد).

نمودار شماره (۳) - احتمال دولت سازی داعش در سوریه تا ۱۴۰۴ از دید نخبگان

منبع: طراحی توسط نویسنده

کارشناسان احتمال دولت سازی داعش در سوریه تا ۱۴۰۴ را ضعیف (کم) توصیف نمودند. منابع الگوی امنیت راهبردی هم همان طور که در ادبیات پژوهش مشخص شد، احتمال وقوع چنین امری را کم تحلیل نموده است.

نمودار شماره (۴) - تحلیل تأثیر روند احتمال دولت سازی داعش در سوریه تا ۱۴۰۴ از دید نخبگان

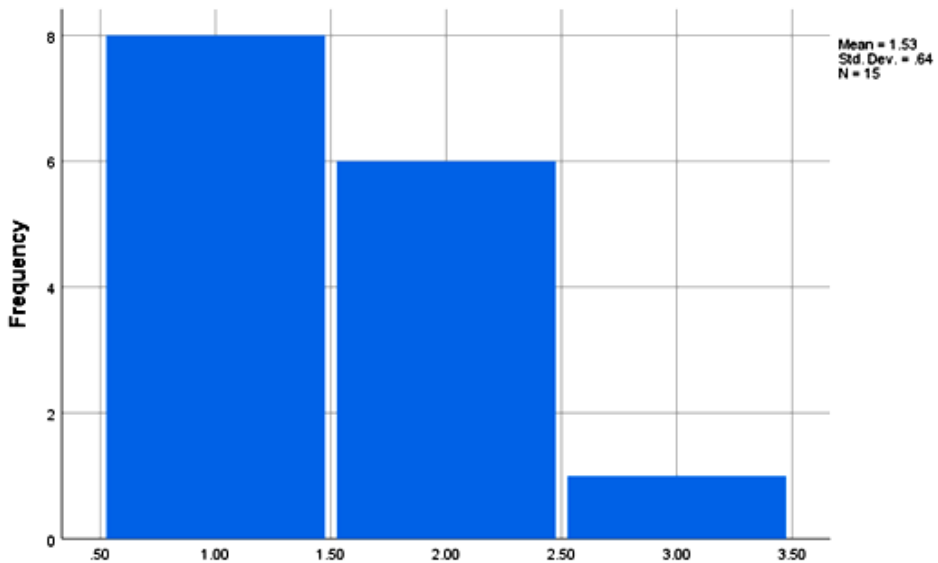
و منابع الگو

منبع: طراحی توسط نویسنده

مقایسه خروجی منابع الگوی امنیت راهبردی و نظر نخبگان در ارتباط با دولت‌سازی داعش در سوریه تا ۱۴۰۴ را در قالب سناریوی ضعیف نشان می‌دهد: به دلیل عدم حمایت جامعه سوریه از گروه تروریستی- تکفیری داعش؛ به دلیل حمایت و پشتیبانی جبهه مقاومت از سوریه در برابر داعش و به دلیل حمایت و پشتیبانی روسیه از سوریه در برابر داعش، احتمال دولت‌سازی داعش در کشور سوریه (محیط پیرامونی و حوزه دفاعی ایران) ضعیف است.

۳-۶. سناریوی ممکن: دولت‌سازی در افغانستان تا ۱۴۰۴

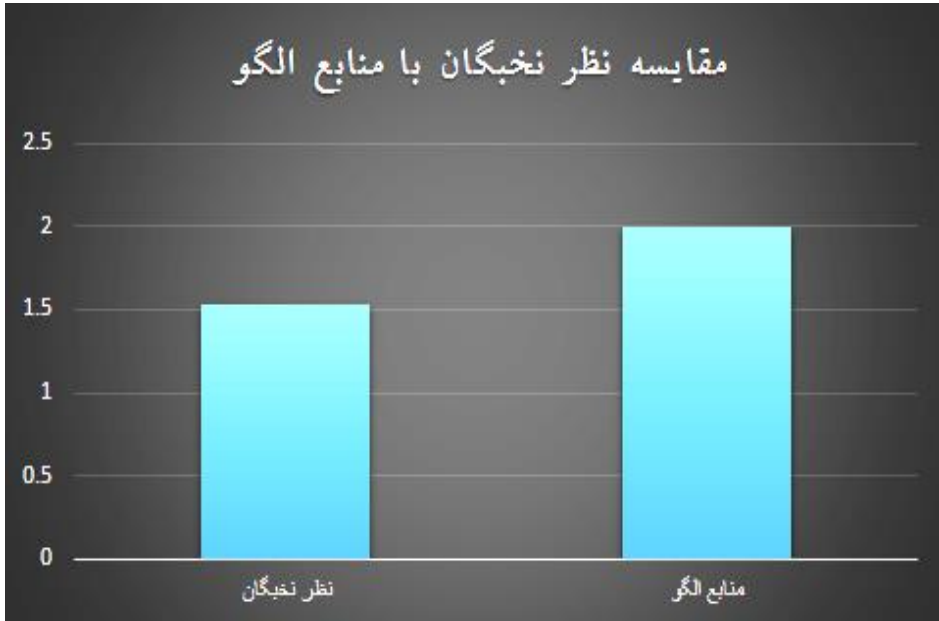
نویسنده برای فهم احتمال وقوع دولت‌سازی داعش در افغانستان بر اساس منابع الگوی امنیت راهبردی سه پیشران را در نظر گرفته: (۱) میزان حمایت جامعه افغانستان از داعش تا ۱۴۰۴؛ (به ترتیب کم، متوسط، زیاد)، (۲) میزان احتمال بیعت داعش با سایر گروه‌های تروریستی تا ۱۴۰۴؛ (به ترتیب کم، متوسط، زیاد) و (۳) میزان تأثیر بی‌ثباتی سیاسی در افغانستان بر دولت‌سازی داعش تا ۱۴۰۴؛ (به ترتیب کم، متوسط، زیاد).

نمودار شماره ۵) - احتمال دولت‌سازی داعش در افغانستان تا ۱۴۰۴ از دید نخبگان

منبع: طراحی توسط نویسنده

همان‌طور که در نمودار بالا مشخص است، اکثریت کارشناسان احتمال دولت‌سازی داعش در افغانستان را بین کم و متوسط دانسته‌اند. منابع الگوی امنیت راهبردی نیز احتمال دولت‌سازی داعش در افغانستان را تا ۱۴۰۴ ممکن (متوسط) تحلیل نموده است.

نمودار شماره (۶) - تحلیل تأثیر روند احتمال دولت‌سازی داعش در افغانستان تا ۱۴۰۴ از دید

نخبگان و منابع الگو

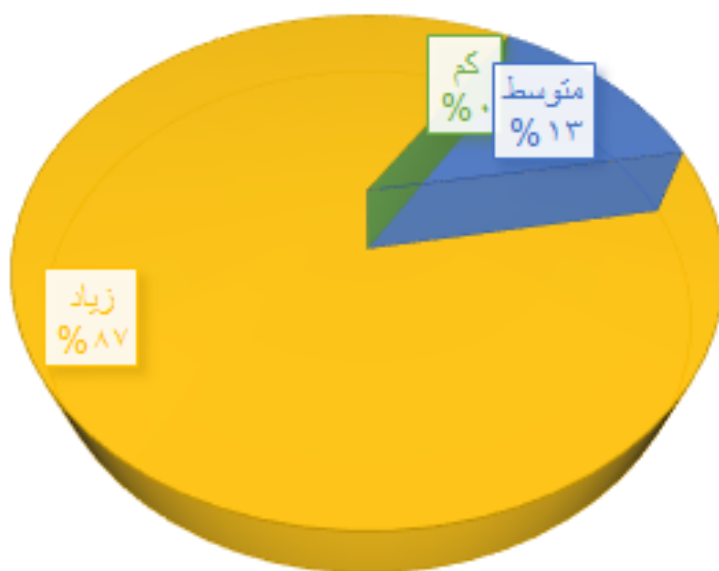
منبع: طراحی توسط نویسنده

مقایسه خروجی منابع الگوی امنیت راهبردی و نظر نخبگان در ارتباط با دولت‌سازی داعش در افغانستان تا ۱۴۰۴ را در قالب سناریوی ممکن نشان می‌دهد: به دلیل ممکن بودن (در نوسان بودن بین ضعیف تا متوسط) حمایت جامعه افغانستان از گروه تروریستی - تکفیری داعش و به دلیل ممکن بودن بیعت داعش با تروریسم و تأثیر آن بر دولت‌سازی داعش در افغانستان تا ۱۴۰۴، احتمال دولت‌سازی گروه تروریستی تکفیری داعش در کشور افغانستان (محیط پیرامونی و حوزه دفاعی ایران) ممکن (متوسط) است.

۴-۶. سناریوی محتمل: فشار داعش به محور مقاومت تا ۱۴۰۴

نویسنده برای فهم احتمال وقوع سناریوی محتمل بر اساس منابع الگوی امنیت راهبردی پیشران «ترور، ارباب و ایجاد شبکه‌های مخفی علیه محور مقاومت» را در نظر گرفته است.

فشار به محور مقاومت

نمودار شماره (۷) - احتمال فشار داعش به جبهه مقاومت از دید نخبگان

منبع: طراحی توسط نویسنده

از منظر نخبگان احتمال اینکه داعش تا ۱۴۰۴، فشار بیشتری به محور و جبهه مقاومت وارد آورد، زیاد است. همچنین، الگوی امنیت راهبردی (منابع الگو) هم احتمال اینکه داعش تا ۱۴۰۴، فشار بیشتری به محور مقاومت وارد آورد را زیاد تحلیل نموده است.

نمودار شماره (۸) - تحلیل تأثیر روند احتمال فشار داعش به محور مقاومت تا ۱۴۰۴ از دید نخبگان

و منابع الگو

منبع: طراحی توسط نویسنده

در سناریوی محتمل، گروه تروریستی - تکفیری داعش در جهت اهداف نظام سلطه و کشورهای محافظه‌کار منطقه تا ۱۴۰۴ به حیات خود ادامه خواهد داد و در این میان، الگوی رفتاری این گروه تروریستی - تکفیری مهار ایران در ژئوپلیتیک منطقه است. به دیگر سخن، نقش جمهوری اسلامی ایران در معادلات راهبردی نظام سلطه نقشی تعیین‌کننده و راهبردی است، لذا مهار ایران تجدیدنظرطلب در کوتاه‌مدت و یا بلندمدت ضروری است. لذا داعش به‌عنوان یک گروه تروریستی که الگوهای رفتاری آن کاملاً برخلاف اهداف سیاست خارجی ایران در ژئوپلیتیک غرب آسیا و جهان اسلام است، ابزار مفیدی برای کنترل قدرت فزاینده ایران در منطقه مزبور تا ۱۴۰۴ است.

۷. نتیجه گیری: ارائه راهبرد بر اساس کارکردهای الگوی امنیت راهبردی

نویسنده در پایان با عنایت به نقاط ضعف و قوت داعش (منابع الگوی امنیت راهبردی) و نقاط ضعف و قوت جمهوری اسلامی ایران در برابر داعش (منابع الگوی امنیت راهبردی)، راهبردهایی را جهت تخفیف تهدیدات راهبردی گروه تروریستی - تکفیری داعش در محیط پیرامونی و حوزه دفاعی جمهوری اسلامی ایران پیشنهاد می‌دهد.

۱-۷. نقاط ضعف و قوت داعش تا ۱۴۰۴

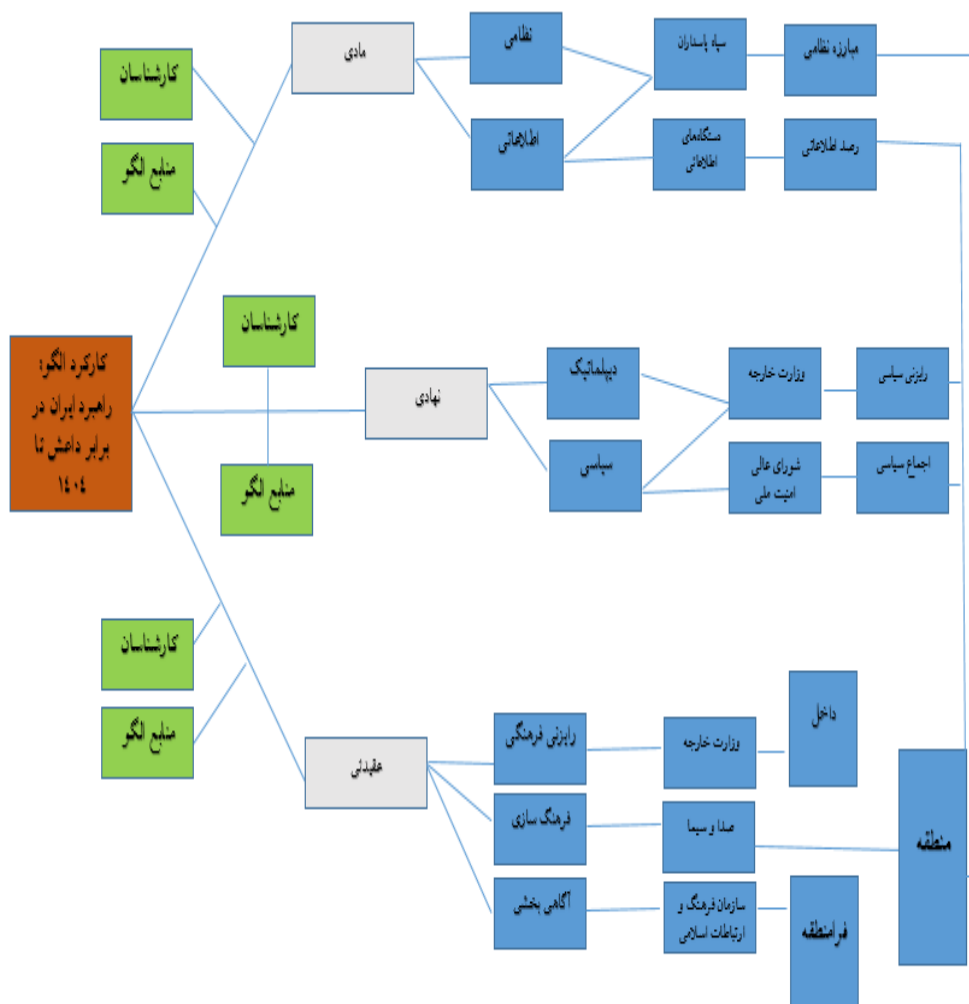
منابع الگوی امنیت راهبردی مشخص نمود که در محیط پیرامونی و حوزه دفاعی ج.ا.ا. نقاط ضعف داعش عبارت‌اند از: ضعف در دولت‌سازی در غرب کشور (عراق و سوریه)؛ انهدام ساختار تشکیلاتی؛ از دست دادن مشروعیت و وجهه نزد مردم منطقه؛ ساختار ضعیف نظامی. همچنین منابع الگوی امنیت راهبردی مشخص نمود که در محیط پیرامونی و حوزه دفاعی ج.ا.ا. نقاط قوت داعش عبارت‌اند از: احتمال تثبیت در شرق کشور (پاکستان و عراق)؛ تقویت ساختار ترور؛ برخورداری از حمایت نظام سلطه؛ عضوایی و همبستگی با سایر گروه‌های تروریستی.

۲-۷. نقاط ضعف و قوت ج.ا.ا. تا ۱۴۰۴ در برابر داعش

منابع الگوی امنیت راهبردی مشخص نمود که در محیط پیرامونی و حوزه دفاعی نقاط ضعف ج.ا.ا. در برابر داعش عبارت‌اند از: همکاری کشورهای نظام سلطه با داعش؛ انتقال داعش به مرزهای شرقی؛ فشار داعش به جبهه مقاومت و روسیه؛ ادامه فرایند ترور در محیط پیرامونی و حوزه دفاعی. همچنین منابع الگوی امنیت راهبردی مشخص نمود که در محیط پیرامونی و حوزه دفاعی ج.ا.ا. عبارت‌اند از: همبستگی کشورهای حوزه مقاومت با ایران در برابر داعش؛ همبستگی روسیه با ایران در برابر داعش؛ توان نظامی بالا در برابر داعش در محیط پیرامونی؛ توان سیاسی و اطلاعاتی بالا در برابر داعش در محیط پیرامونی.

۳-۷. کارکرد الگوی امنیت راهبردی در برابر داعش تا ۱۴۰۴: ارائه راهبرد

بر اساس دو مؤلفه: نقاط ضعف و قوت داعش (منابع الگوی امنیت راهبردی) و نقاط ضعف و قوت جمهوری اسلامی ایران در برابر داعش (منابع الگوی امنیت راهبردی)؛ کارکرد الگوی امنیت راهبردی، مجراها، راهبردها، نهادها و تاکتیک‌های مبارزه با داعش را با توجه به حوزه جغرافیایی مربوطه به تصویر کشیده است.

نگاره شماره (۸) - کارکرد الگوی امنیت راهبردی در برابر داعش تا ۱۴۰۴

منبع: طراحی توسط نویسنده

۸. پیشنهادات

در راستای کارکرد الگوی امنیت راهبردی و بر اساس دو مؤلفه: نقاط ضعف و قوت داعش (منابع الگوی امنیت راهبردی) و نقاط ضعف و قوت جمهوری اسلامی ایران در برابر داعش (منابع الگوی امنیت راهبردی)؛ اقدامات زیر لازم و بایسته هستند:

۱. مبارزه مادی با گروه تروریستی - تکفیری داعش با به کارگیری کلیه ظرفیت‌ها مانند: - تلاش برای قطع ارتباطات گروه تروریستی - تکفیری داعش با سایر گروه‌های تروریستی - تکفیری بالأخص از سمت مرزهای شرقی؛ - رصد و پایش دقیق ارتباطات سازمان‌های اطلاعاتی غربی با گروه تروریستی - تکفیری داعش؛

۲. مبارزه نهادی (ایجاد ائتلاف و اتحاد) با گروه تروریستی - تکفیری داعش در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی؛ - کمک به فرآیند ایجاد ثبات سیاسی در کشورهای پیرامونی و حوزه دفاعی، بالأخص کشور افغانستان؛

- تلاش برای استفاده از ظرفیت‌های ملت‌های منطقه (اطلاعاتی، اقتصادی، نظامی و...) در مبارزه گروه تروریستی - تکفیری داعش؛

۳. استفاده از تمامی ظرفیت‌ها و امکانات اعتقادی و فرهنگی در مبارزه با این گروه تروریستی در سطوح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی مانند:

- رصد و پایش دقیق از مناطقی از حوزه دفاعی و محیط پیرامونی جمهوری اسلامی ایران که هدف دستگاه تبلیغاتی گروه تروریستی - تکفیری داعش قرار گرفته‌اند؛

فهرست منابع و مأخذ

الف. منابع فارسی

- ابراهیمی، نبی‌الله، (۱۳۹۳)، «بررسی مقایسه‌ای مفهوم امنیت در مکاتب متأخر امنیتی»، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال ۱۷، شماره ۴، صص، ۳۰-۷.
- افتخاری، اصغر، (۱۳۹۴)، «الزامات راهبردی انقلاب اسلامی برای علم سیاست»، فصلنامه پژوهشنامه انقلاب اسلامی، سال ۴، شماره ۱۷، صص، ۵۰-۳۹.
- اقارب‌پرست، محمدرضا؛ شجاعی، محمدمیلاد، (۱۳۹۵)، «هم‌سنجی امنیت با عیار نئورئالیسم و پست‌مدرنیسم»، فصلنامه تحقیقات سیاسی بین‌المللی، شماره ۲۷، صص، ۱۶۰-۱۳۵.
- آدمی، علی؛ کشاورز مقدم، الهام، (۱۳۹۴)، «جایگاه مجموعه امنیتی محور مقاومت در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه مطالعات سیاسی جهان اسلام، سال ۴، شماره ۱۴، صص، ۱۹-۱.
- آذین، احمد؛ سیف‌زاده علی، (۱۳۹۴)، «بررسی زمینه‌های اجتماعی و سیاسی ظهور داعش در خاورمیانه»، فصلنامه سیاست خارجی، سال ۲۹، شماره ۴، صص، ۵۰-۲۷.
- بخشی شیخ احمد، مهدی؛ بهاری، بهنام و وهاب‌پور، پیمان، (۱۳۹۲)، «بررسی ایدئولوژی گروه تکفیری- وهابی دولت اسلامی عراق و شام (داعش)»، فصلنامه علوم سیاسی، دوره ۱۶، شماره ۶۴، صص، ۱۵۴-۱۳۳.
- بصیری، محمدرضا؛ مجیدی‌نژاد، سید علی و موسوی، سید قائم، (۱۳۹۶)، «واکاوی تهدیدات داعش بر محور مقاومت و تأثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، سال ۱۴، شماره ۴۸، صص، ۲۶-۷.
- پوستین‌چی، زهره؛ متقی، ابراهیم، (۱۳۹۰)، «زبان سیاسی مقاومت اسلامی در سیاست بین‌الملل»، فصلنامه پژوهش‌های روابط بین‌الملل، دوره ۱، شماره ۱، صص، ۹۷-۱۲۹.
- تاجیک، محمدرضا؛ نعمت‌الهی، نگین، (۱۳۹۵)، «کیفیت بازنمایی خشونت کلامی در چهارچوب منطق هویتی گفتمان نوپنیدگرایی؛ مطالعه موردی: داعش و بوکوحرام»، فصلنامه مطالعات سیاسی، سال ۹، شماره ۳۳، صص، ۵۶-۲۷.
- تریف، تری و همکاران، (۱۳۸۳)، مطالعات امنیتی نوین، ترجمه علیرضا طیب و وحید بزرگی، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- حافظ‌نیا، محمدرضا؛ احمدی‌پور، زهرا و بویه، چمران، (۱۳۹۱)، «انقلاب اسلامی و پیدایش ژئوپلیتیک جدید ایران»، پژوهشنامه انقلاب اسلامی، سال ۲، شماره ۵، صص، ۲۳-۱.

- حمزه پور، علی، (۱۳۹۳)، «روش‌شناسی در مکتب امنیتی جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه آفاق امنیت، سال ۷، شماره ۲۲، صص، ۵۷-۸۳.
- دهقانی فیروزآبادی، سید جلال، (۱۳۹۳)، امنیت‌ی شدن و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، نوشته سید یوسف قریشی، با مقدمه سید جلال دهقانی فیروزآبادی، تهران، انتشارات مطالعات راهبردی.
- ذوالفقاری، مهدی؛ عمرانی، ابوذر، (۱۳۹۶)، «تأثیر ظهور داعش بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام، سال ۷، شماره ۲، صص، ۱۶۹-۱۹۵.
- رضایی، رضا؛ موسوی جشنی، سید صدرالدین، (۱۳۹۶)، «ظهور داعش و تأثیر آن بر معادلات منطقه‌ای: مطالعه موردی چالش‌ها و فرصت‌های به‌وجودآمده برای ایران»، فصلنامه جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام، دوره ۵، شماره ۱۱، صص، ۱۴۹-۱۷۴.
- سعادت، مریم؛ جهانگیری، مسعود، (۱۳۹۶)، «بررسی انتقادی مبانی ایدئولوژیکی داعش بر اساس معیارهای اسلامی و حقوق بین‌الملل»، فصلنامه حبل‌المتین، دوره ۶، شماره ۱۸، صص، ۹۱-۱۱۵.
- سعیدآبادی، محمدرضا؛ محروق، فاطمه، (۱۳۹۲)، «راهبرد امنیت ملی چین: تداوم و تغییر امنیتی‌سازی و امنیتی‌زدایی»، فصلنامه پژوهش‌های روابط بین‌الملل، دوره ۱، شماره ۹، صص، ۱۱۱-۱۴۷.
- شاهقلیان؛ قهفرخی، رضا و رستمی، علی‌اکبر، (۱۳۹۵)، «تبیین زیرساخت‌های ایدئولوژیک و ساختاری گروه تکفیری- تروریستی داعش»، فصلنامه مدیریت و پژوهش‌های دفاعی، سال ۱۵، شماره ۸۳، صص، ۱۱۹-۱۵۴.
- عباسی، علی‌اصغر؛ ساکن، حسام و بهرامی، محسن، (۱۳۹۳)، «تحلیل تأثیر روند در آینده‌پژوهی»، تهران، سومین همایش ملی آینده‌پژوهی.
- علی‌پور، جواد؛ قیطاسی، سجاد و دارابی، مهدی، (۱۳۹۶)، «تأثیر اندیشه‌های ابن تیمیه بر خطوط فکری و خط‌مشی گروه‌های سلفی- تکفیری»، فصلنامه اندیشه سیاسی در اسلام، شماره ۱۱، صص، ۳۵-۶۲.
- قاعدی، محمدرضا؛ گلشنی، علیرضا، (۱۳۹۴)، «آینده‌پژوهی روند همگرایی و وحدت دنیای اسلام»، فصلنامه تحقیقات سیاسی بین‌المللی، شماره ۲۳، صص، ۱-۲۴.
- قائم‌پناه، صمد؛ خان‌محمدی، فیض‌الله، (۱۳۹۴)، «بررسی عوامل ظهور گروه تروریستی داعش در خاورمیانه»، فصلنامه پژوهش‌های سیاسی و بین‌المللی، سال ۶، شماره ۲۴، صص، ۹۸-۱۲۶.
- محمودی، بهزاد، (۱۳۸۵)، «معرفی آینده‌پژوهی و روش‌های آن»، مجمع تشخیص مصلحت نظام، مرکز تحقیقات استراتژیک، سلسله گزارشات آینده‌پژوهی، شماره ۱، صص، ۱-۲۷.

- محمودی، سید هادی، (۱۳۹۵)، «داعش و مسئله تشکیل دولت مطابق با نظم و دستفالیابی»، *مجله تحقیقات حقوقی*، دوره ۱۹، شماره ۳، صص، ۲۰۰-۱۷۵.
- موسوی شفاپی، سید مسعود؛ شاپوری، مهدی، (۱۳۹۰)، «ابعاد و پیامدهای ژئوپلیتیک پرخطر ایران».
- نوروزی، محمدجواد، (۱۳۹۱)، *دست در دست صبح*، انقلاب اسلامی، قم، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، دفتر نشر معارف.
- نیاکویی، سید امیر؛ عسگریان محسن، (۱۳۹۴) «سند چشم‌انداز ۲۰ ساله»، *رقبای منطقه‌ای و ضرورت منطقه‌گرایی در سیاست خارجی ایران (تحلیل وضعیت پیش‌رو و چشم‌انداز مطلوب)*، *فصلنامه پژوهش‌های روابط بین‌الملل*، دوره ۱، شماره ۱۷، صص، ۱۰۳-۶۹.
- یزدان‌فام، محمود، (۱۳۹۱)، «دگرگونی در نظریه‌ها و مفهوم امنیت بین‌المللی»، *فصلنامه مطالعات راهبردی*، شماره ۳۸، ۷۵۰-۷۲۵.
- یزدانی، عنایت‌الله؛ خداپنده، محمد، (۱۳۹۰)، «امنیت در عصر پسامدرن»، *فصلنامه رهیافت‌های سیاسی و بین‌المللی*، شماره ۲۵، صص، ۲۰۰-۱۶۳.

ب. منابع انگلیسی

- Barnett, Michael and Duvall, Raymond, (2005), "Power in International Politics", **International Organization**, pp, 39-57.
- Berenskoetter, Felix, (2007), "Thinking about power", in **Power in World Politics**, Edited by Berenskoetter, Felix and Williams, M.J. published in the USA and Canada by Routledge.
- Greaves, S. (2008). Strategic Security as a New Academic Discipline. **Journal of Strategic security**, 1(1), 7, pp. 7-20.
- Inayatullah, Sohail, (2013), "Futures Studies: Theories and Methods", https://www.bbvaopenmind.com/wp-content/uploads/2013/03/03_estudios_futuro1.pdf
- Mäkinen, K. (2005). **Strategic security. A Constructivist Investigation of Critical Security and Strategic Organisational Learning Issues: Towards a Theory of Security Development**, Finnish National Defence College, Department of Education Research Centre for Action Competence, Identity, and Ethics ACIE.